Camileri Temizleme Derneği Kültür Serisi No: 1

CAMİ ÂDÂBI

Dr. Abdurrahman BÜYÜKKÖRÜKÇÜ

Konya - 2009

Rahman ve Ralıîm Allah'ın adı ile

Bizleri yoktan var eden,

Varlığından haberdar eden,

Yüce zatına kul, Habibine ümmet eyleyen,

Sayısız nimetlerle donatan,

İman şerefi ile müşerref kılan

Yüce Rabbimize sonsuz hamd ve sena;

İki cihanın Efendisi,

Rabbü 'l-Aleminin sevgilisi,

İmamü'l-Enbiya,

Seyyidü'-Asfiya

Cenâb-ı Muhammed Mustafa Sallâllahü Aleyhi ve Sellem'e sayısız salât ve selâm.

TAKDİM

Değerli Kardeşlerim.

Camiler Cenâb-ı Hak'kın evleridir, insanlar için yeryüzünde ilk mabed olarak inşa olunan Kâbe-i Muazzama'nın cihana dağılmış şubeleridir. Kur'an-ı Kerim'de Yüce Rabbimiz: **"Mescidler şüphesiz Allah'ındır..."** buyururlar.

İnanan bir insan için nasıl Cenâb-ı Hak Hazretlerinin Yüce Zatı, isimleri, sıfatları, kelâmı, peygamberleri saygı ve hürmete lâyıksa, "Allah'ın evleri" dediğimiz cami ve mescidleri de öylece saygı ve hürmete lâyıktır.

Ayrıca cami ve mescidler İslâm'ın şiarıdırlar. Bir beldenin İslâm beldesi olduğunun imza ve işaretleridirler. Öyle ise cami ve mescidlerimize saygı duymalı, hürmet göstermeli, temiz tutmalı, korumalı, sahip çıkmalıyız.

Biz bu kısa risalemizde cami ve mescidlerimizde nelere dikkat etmeliyiz konusunu kısaca ele alacağız. Bu bir anahtardır. Asırlardır zaten cami ve mescidlerine sahip çıkıp âzami saygıyı gösteren inananlar, kudsî duyguları ve tertemiz hisleri ile bu mübarek mekânlar için bundan böyle de gerekeni fazlasıyla ifa edeceklerdir.

Bütün bu güzelliklere biz de bu mütevazı' risalemizle katkıda bulunabilirsek, kendimizi bahtiyar sayarız.

Rabbim rızasına uygun kılsın.

CAMİ ADABI

Camiler Allâhü Zü'l-Celâl Hazretlerine ibadetin yapıldığı, kıyam, rükû, secdelerle O Yüce Zat'a yaklaşılan, evrâd ve ezkârın envâı ile Alemlerin Yüce Rabbinin rızasının kazanılmaya çalışıldığı, dua ve niyazların en yüce dergâha yücelmesi için ellerin açıldığı mübarek mekânlardır. Allah'ın evleri olarak ifade ettiğimiz bu mübarek yerlere saygı duymak, lâyık olduğu değeri vermek imanın alâmeti, dinimizin isteğidir. Kur'an-ı Kerim camiler ve mescidlerden bahsederken: **"Mescidler şüphesiz Allah'ındır. O halde (oralarda) Allah ile birlikte başkasına dua etmeyin"** diye emreder.

Evet, mescidler Allah'ındır. Allah'ın evleridir. Özel mekânlardır. Mübarek hatta kudsî yerlerdir. Bu sebeple azami saygıya lâyık yerlerdir.

Biz bu küçük risalemizde cami ve mescidlerimize nasıl saygı duymamız gerektiğini, buralarda nasıl davranmamız ve neleri yapmamız neleri de yapmamamız gerektiğini ifade etmeğe çalışacağız. Çünkü cami ve mescidler İslâm'ın şiarıdırlar. Kur'an-ı Kerim **"... Her kim Allah'ın şeâirine saygı gösterirse, şüphesiz bu, kalplerin takvasındandır"** der. Bulunduğu yerde İslâm'ın remzi, işaret ve alâmetidir. Caminin veya mescidin bulunduğu yerde İslâm vardır, Müslüman vardır, ibadet vardır, ezan vardır demektir. Onun için Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem Efendimiz Medine-i Münevvere'ye hicret eder etmez ilk iş olarak Mescid-i Nebevî'yi inşa etmişlerdir. Asr-ı Saadette mescid, Müslümanların her şeyi olmuştur. Başta ilim ve irfanın merkezi olmak üzere millet meclisi, belediye başkanlığı, adalet sarayı, genelkurmay karargâhı ve benzeri bütün önemli işlerin merkezi olmuş, Peygamber Efendimiz istişarelerini hep burada yaparak bütün önemli kararlan burada almıştır.

Aslında bugün yeryüzündeki bütün cami ve mescidler, Mescid-i Haram'm ve Mescid-i Nebevî'nin arza dağılmış şubeleridir. Onun için de saygıya ve önemsenmeye lâyıktırlar.

CAMİ İNŞA ETMENİN FAZİLETİ

Muhtaç olunan, gereken yerlere cami yapmak veya yaptırmak hayrın en mükemmelidir. Bir müminin parasını harcayacağı en güzel, en değerli yerdir. Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem **"Kim Allah'ın rızasını umarak mescid inşa ederse, Allah ona cennette bir köşk inşa eder"** buyurmuşlardır. Diğer hadis-i şeriflerinde ise: **"Her kim bağırtlak kuşu yuvası kadar da olsa bir mescid inşa ederse, Allah ona cennette bir köşk inşa eder"** buyurmuşlardır. İnşa edilen bu camiler ve mescidler, kişinin ölümünden sonra amel defterinin kapanmamasına sebep olacak sadaka-i cariyeler olacaktır. Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem kişiye ölümünden sonra ulaşacak şeyleri sayarlarken inşa ettiği mescidi de saymışlardır.

Kimi kardeşlerimiz çok cami yapılıyor, bu paraları başka hayır taraflarına yönlendirmek gerekir diye düşünmektedirler. Evet, insanımızın bütün hayır kurumlarına ihtiyaçları vardır. Hiçbir hayır müessesesini küçük görmek mümkün değildir. İhtiyaç bulunan yerde hiç biri ihmal edilemez ve göz ardı edilemez. Zira biri diğerinin yerini tutmaz. Ancak tekrar edelim ki ihtiyaç olan yerlerde en hayırlı yatırımlardan biri de cami veya mescid yaptırmaktır. Çünkü camiler Allah'ın evleridir.

Ancak mevcut cami veya mescid ihtiyaca cevap veriyorsa, yeni bir cami veya mescidle cemaati bölmemek gerekir denilebilir.

Ecdadımız Cuma ve bayram namazları için uzak mesafelerde camiler, günlük cemaate devamda kolaylığı sağlamak için aralarda mescidler inşa etmişlerdir. Bu güzel uygulamaya bizlerin de dikkat etmesi gerekir.

Bir cami veya mescidin inşaatına konacak bir tek tuğla, bir avuç kum, çakılacak bir tek çivi bile yarın İlâhi huzurda karşımıza çıkacak ve belkide cennete girmemize vesile olacaktır.

CAMİLERİN TEMİZ TUTULMASI

Temizlik, İslâm'ın en önemli konularından biridir. Müslüman mutlaka içi ve dışı temiz olan insandır. Bunun gereği ve görüntüsü olarak evlerimizin, işyerlerimizin, cadde ve sokaklarımızın ve bilhassa cami ve mescidlerimizin çok temiz olması gerekir.

Cami ve mescidlerin temizliğine verilen önem, o civardaki Müslümanların dînî hassasiyetlerinin göstergesidir.

Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem: **"Mescidleri inşa edin ve süprüntüleri oradan çıkarın, temizleyin. Her kim Allah için bir mescid inşa ederse Allah ona cennette bir köşk inşa eder"** buyurmuşlardır. Orada bulunan bir kişi: Ya Rasûlallah, bu yol kenarlarına inşa edilen küçük mescidler de böyle mi? diye sordu. "Evet" dediler ve **"oralardan çıkarılan süprüntüler hurilerin mehri olacaktır"** buyurdular.

İmam İsfahânî Asrı Saadetten şöyle bir hatıra nakleder:

Mescid-i Saadeti temizleyen bir hanım vardı. Bu hanım vefat etti. Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem bu hanımın vefatını duymamışlardı. Sonradan kabrini görüp O'na ait olduğunu öğrenince ashab ile kabrinin üzerinde yeniden namaz kıldılar ve o hanıma "hangi ameli en hayırlı buldun" diye sordular. Ashab: "Ya Rasûlallah o sizi işitir mi" diye sorunca Efendimiz: "Siz ondan daha iyi duyamazsınız" diye buyurdular. O hanımın da sorusuna "mescidleri temizlemek" diye cevap verdiğini söylediler.

Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem "Bana ümmetimin sevapları gösterildi. İçinde bir kişinin mescidden çıkardığı süprüntü de vardı" diye buyurmuşlardır.

Yine bir hadisi şerifte: **"Her kim mescidden süprüntüyü çıkarırsa Allah ona cennette bir köşk inşa eder"** diye buyrulmuştur.

Semura b. Cündüb Radıyallâhü Anh, Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem bize bulunduğumuz yerlerde mescidler inşa etmemizi ve oraları temizlememizi emretti demişlerdir. Hz. Aişe Annemiz bu emrin içerisinde mescidleri güzel kokularla kokulandırmanın da olduğunu ifade etmişlerdir.

Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem mescidlerin vakar ve sükûnetinin korunması için de şu emirleri vermişlerdir:

"(Cami ve mescide getirilmesi sakıncalı) küçük çocukları, aklî dengesi yerinde olmayanları camiye getirmeyin; ticareti, alış-verişleri camide yapmayın; husumetlerinizi camide dile getirmeyin; orada seslerinizi yükseltmeyin; hadleri orada tatbik etmeyin; orada birbirinize kılıçlarınızı çekmeyin. Abdest alma yerlerini kapılarından dışarılarda yapın ve Cuma günleri cami ve mescidlerinizi güzel kokularla kokulandırın."

Camiye getirilmesi yasaklanan çocuklar, cami adabını bilemeyecek kadar küçük olan çocuklardır. Zira cemaatin ve imamın huzurunun bozulması söz konusudur. Ayrıca çok küçük yavrular temizlik konusunda da sorun çıkarabilirler.

Aklî dengesi yerinde olmayanlar için de aynı şeyler söz konusudur.

Alış verişin camide olması, cami adabına tamamen ters bir şeydir. Sakıncasını izaha gerek yoktur sanırım.

Husumetlerin camide dile getirilmesi de yasaklanmıştır. Zira bu durumda insanlar öfkelenip cami ve mescid âdabına uymayan hallere düşüp, çirkin şeyler söyleyebilirler. Halbuki buralar Allah'ın zikri için inşa olunmuştur.

Yüksek sesle konuşmanın, camide bağırıp çağırmanın da edebe uymayacağı aşikârdır.

Hadlerin camide tatbiki de yasaklanmıştır. Hem camilerin kirlenmesine, hem de insanların camiden uzaklaşmasına sebep olabilir.

Kılıçların camide çekilmesi demek, ihtilaf ve kavganın olması demektir ki asla camiye yakışmaz. Onun için yasaklanmıştır.

Abdest tazeleme mahallerinin, şadırvan ve tuvaletlerin cami ve mescid dışına çıkarılması tembih edilmiş ki caminin temizliğine dikkat edilsin.

Ayrıca, camilerin temiz tutulması ve güzel kokması için en azından cuma günleri güzel kokularla kokulanması istenmiştir.

Bunlar cami ve mescidlerm hukukuna riayet için emredilen şeylerdir. Benzeri konularda Müslümanların dikkatli olmaları, yapılması gerekenleri yapmaları, sakınılması gereken şeylerden de sakınmaları gereklidir.

Abdullah b. Ömer Radıyallâhü Anhümanın anlattığına göre Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem mescidin kıble tarafında yere tükürülmüş olduğunu görmüşlerdi. Bu hale kızan Efendimiz, onu temizlediler, oraya güzel koku döktüler ve buyurdular ki: **"Namaz kılarken Allâhü Teâlâ sizin hemen karşınızdadır (Onun huzurundasınız). Sakın karşıya doğru tükürmeyin."**

Bağda bahçede namaz kılarken tükürmek gerekirse sol tarafa, sol ayakkabının altına tükürmeli, sonra onu toprağa sürtmeli, karşı tarafa ve sağ tarafa asla tükürmemelidir. Camide veya mescidde böyle bir ihtiyaç olursa mendille bu ihtiyacı gidermeli, mendil yoksa elbisenin bir kenarı ile bu zaruret karşılanmalı, asla cami kirletilmemelidir.

CAMİDE YAPILMAMASI GEREKENLER

Peygamber Efendımiz'in hadisi şerifleri, İslâm büyüklerinin sözleri doğrultusunda cami ve mescidlerde yapılması uygun olmayan bazı davranışları maddeler halinde sıralamaya çalışalım:

* Cami ve mescidlere asla abdestsiz girmemelidir. Bilhassa cünüp olanlar asla girmemelidirler. Böyle bir saygısızlığı yapan kişi çokça istiğfar etmelidir.

* Cami ve mescidler asla kirletilmemelidir. Camiyi kirletecek şeyler camiye taşınmamak, camiye getirilmemelidir.

* Camiler yol edinilmemeli, geçiş için kullanılmamalıdır.

* Silah çekilmemeli, yay gerilmemeli, ok yaya takılmamah, yani camide silahla oynanmamalıdır.

* Oralarda had tatbik edilmemeli, kısas yapılmamalı, şer'i cezalar uygulanmamalıdır.

* Camiler çarşı haline getirilmemeli, alış - veriş yapılmamalıdır.

* Cami edebine uyamayacak yaşta küçük çocuklar camiye getirilmemelidir.

* Cemaatin huzurunu bozacak derecede aklî dengesi yerinde olmayanların camiye gelmeleri engellenmelidir.

* Oralarda yüksek sesle konuşulmamalıdır.

* Camide yitik aramamalıdır.

* Parmaklan birbirine geçirerek oturmamalıdır.

* Fuzuli şeyler konuşulmamak, dünyalık sohbetler yapılmamalıdır.

* Asla yerlere tükürülmemelidir.

* Saygıya uymayan bir tavırla, ayakları uzatarak veya dizlerini dikip karnına çekerek, ellerini de dizlerim bağlayacak şekilde birbirine geçirerek oturmamalıdır. (Peygamber Efendimiz bu oturuştan, tek elbise giyen kişinin avret mahalli açılabilir veya uykusu gelirde abdesti bozulabilir endişesi ile nehyetmiştir denilmiştir.)

* Camiye gelirken soğan sarımsak gibi kokulu şeyler yenilmemelidir. Sigarayı da buna mutlaka dâhil etmek gerekir. Zira kullanmayanlar için sigaradan sonra ağızda kalan koku en az soğan ve sarımsak kadar çirkindir ve rahatsız edicidir. Bilakis cemaati rahatsız etmeyecek hafif kokular sürünerek camiye gelinmelidir.

* Ter kokan elbiselerle asla camiye gelmemelidir. Zira bu durumda olan kardeşlerimiz sağ ve solundaki kardeşlerini fevkalâde rahatsız etmektedirler. Bazı kardeşlerimiz banyo yaptıkları, çamaşırlarını değiştikleri halde gömlek veya elbiselerini değiştirmemekte, uzun süre giymektedirler. Ter kokmadığı veya kirlenmediği zaman bir mahzur oluşturmayan bu hal, bazen çok ağır ter kokusunun oluşmasına sebep olmaktadır. Kardeşlerimiz elbiselerini giyerlerken koklamalılar, şayet ter kokmuşsa mutlaka değiştirmelidirler.

* Camiye girdikten sonra zaruret olmadıkça namaz kılmadan camiden çıkılmamalıdır. Ancak abdestin bozulması veya başka bir camide görevli olunması gibi zaruretler müstesnadır.

* Namaza yetişmek için cami içinde koşmamalıdır.

* Ön saflarda yer yoksa cemaati zorlayarak insanların omuzlarından atlayarak ileriye geçirmemelidir. Ancak ön saflarda boşluklar görülüyorsa ve ikaza rağmen ön taraftakiler oraları doldurmuyorlarsa ön taraflara geçilebilir.

* Namaz kılanın önünden asla geçmemelidir. Mekruhtur. Geçen günahkâr olur.

* Namaz kılanın önünden geçen kimse namaz kılana göre aşağıdan veya yukarıdan geçiyorsa, geçme esnasında namaz kılanla organları aynı seviyede olmuyorsa sakıncalı değildir. Yukarıdan veya aşağıdan geçtiği için günahkâr olmaz.

* Ön taraflarda yer varken arka taraflarda, insanların geçecekleri yerlerde namaza duranlar saygıyı hak etmedikleri için onların önünden geçilmesinde mahzur yoktur denilmiştir. Şu halde cemaatin geçiş yerlerinde namaza durmamalıdır.

* Namazların arasında fuzuli şeyler konuşmamalıdır.

* Namazdan önce veya namaz aralarında zaruret olmadan kıbleden başka yöne dönerek oturmamalıdır.

* Cami veya mescidin içerisinde dilencilik yapmak asla doğru olmadığı gibi, dilenciye para vermek de doğru değildir. Dilencilik yapmak haram, dilenciye para vermek mekruhtur.

* Cami veya mescidde devamlı olarak aynı yerde namaz kılmak, sanki kendisi için özel bir yer ayırmış intibaını vermek doğru değildir. Değişik yerlerde namaz kılmalıdır.

* Cami ve mescidlerin içleri, arsaları mescid olduğu gibi, altları ve tavanları da mesciddir ve hürmete lâyıktır. İçerisinde yapılamayan şeyler, altında veya çatısında da yapılamaz. Orası arzm merkezine kadar mescid, semaya kadar mesciddir. Bazı camilerimizin alt katlarında dükkânlar yapılmaktadır. Aslında olmaması daha güzeldir. Şayet yapılmışsa alt katta bulunanların çok dikkatli ve saygılı olmaları gerekir. Bilhassa cami ve mescid altlarına asla tuvalet yapmamalıdır. Tuvaletleri mümkün olduğu kadar camiden uzaklaştırmalıdır.

* Bu mübarek mekânların bahçelerine de aynı saygıyı duymak gerekir. Zira ihtiyaç halinde oralarda da namaz kılınmaktadır. Buralardan imama uymak sahihtir. Ancak caminin bahçesine abdestsiz girmek veya bahçeyi yol olarak kullanıp başka bir yere geçmek mahzurlu değildir.

* Mescidin içerisinde kuyu kazılmaz. Vaktiyle kazılmışsa o halde bırakılır.

* Cami veya mescidin içinde abdest almamalıdır. Ancak içeride abdest almak için müsait yer varsa, şadırvan yapılmışsa alınabilir. Bazı camilerin içerisinde bulunan şadırvanlar, caminin içerisinde abdesti bozulanlar için yapılmıştır. Dışarıdan abdestsiz gelip burada abdest almak, zaruret olmadıkça doğru olmaz.

* Cami veya mescidlerde, yolcu, misafir ve i'tikafta bulunan kişilerin haricindekiler için yemek yemek, uyumak, yatmak doğru değildir. Mekruhtur. Yolcu ve misafirler için de güzel olanı camiye girerken i'tikafa niyet etmeleridir. İ'tikaf aslında ramazan ayında olur. Ancak camiye her girişinde bir kişi i'tikafa niyet ederek girerse onunda ayrıca ecri vardır. İmam Nevevî kısa bir an için bile i'tikafa niyet sahihtir demiştir.

* Cami ve mescidlere girerken lâubalî bir tavırla mesela kolları ve paçaları sıvalı, elbisesi omzunda bir halde girmemelidir. Islak ayaklarla, kirli çoraplarla, değişme imkânı varsa iş elbiseleriyle de camiye girmemelidir.

* Bu mübarek yerlere girerken önce sağ ayakla girmek, çıkarken sol ayakla çıkmak edeptendir. Dalgınlık edip bu mühim konuda işi tesadüfe bırakmak cami ve mescid âdâbma yakışmayan bir haldir.

* Cami veya mescidlere girerken sağ ayakla girmeli, Rasülullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem'e salât ve selâm getirmeli, ardından da: "ALLAHümme'ftah aleynâ ebvâbe rahmetike" "Ey ALLAH'ım bizlerin üzerine rahmetinin kapılarını aç" diye dua etmelidir.

* Çıkarken önce sol ayağı dışarı attıktan sonra çıkınca: "ALLAHümme'ftah aleynâ ebvâbe fadlike" "Ey ALLAH'ım! üzerimize lütuf ve kereminin kapılarını aç" diye duada bulunmalıdır.

* Bazı rivayetlerde girerken "ALLAHümme'ftah lî ebvâbe rahmetike" çıkarken "ALLAHümme innî es'elüke min fadlike" duaları okunur denilmiştir. Arada anlam bakımından fazla bir fark yoktur.

* Camı ve mescidlere girerken veya çıkarken ayakkabılarımızı taban tabana kapatmalı, sol elimizde ve kimseye sürtmeden önümüzde taşımalıyız. Kimi cemaatin yaptığı gibi ayakkabıları baş üzerinde taşımayı büyüklerimiz hoş görmemişlerdir.

* Cami ve mescidlerde bulunan süprüntüleri kimi insanlarımız yanlarına almayıp seccadelerin altına koyarlar. Bunun da doğru bir davranış olmadığı kanaatindeyiz. O süprüntüyü seccadenin altına koymamalı, yanımıza alıp dışarıya çıkarmalıyız.

* Cami ve mescidlerde namaz kılanlara selâm vermediğimiz gibi, Kur'an-ı Kerim okuyanlara, dua edenlere, zikirle meşgul olanlara, ilmi çalışma yapanlara ve benzeri şekilde herhangi bir ibadetle meşgul olanlara da selâm vermemeliyiz.

* Rasülullah Sallâllahü Aleyhi ve Selem: "Mescidde alış-veriş yapanı gördüğünüz zaman "Allah ticaretinde kazanç vermesin" deyin, mescidde yitiğini arayan gördüğünüzde, "Allah yitiğim buldurmasın" deyin. Zira mescidler bunun için inşa edilmemiştir" buyurmuşlardır. Cami ve mescidler ibadet için, ilim öğrenmek için, Müslümanların hayrına olan şeyleri konuşmak ve benzeri şeyler için inşa olunmuştur. Gayesine uygun kullanılmalıdır.

* Camı ve mescidlerde şiir okunmasına da izin verilmemiştir. Yani sadece şiir okumak için camiye gelmek yasaklanmıştır. Ancak, va'z ve nasihat arasında, konuyu izah etmek veya hitabı güzelleştirmek için okunan şiirlere veya beyitlere izin verilmiştir.

* Cami ve mescidlere resimli levhalar asmamak gerekir. Saatleri de kıble tarafına asmamak daha uygundur. Zira namaz esnasında cemaati meşgul edebilir.

* Bu maddeler, hadis-i şeriflerden ve fıkıh kitaplarımızdan istifade ederek siz kardeşlerimize hatırlatmaya çalıştığımız şeylerdir. Firasetli ve dikkatli kardeşlerimizin bunlar gibi cami ve mescid âdabına uymayan davranışlardan sakınmaları onlardan beklenen haldir.

CAMİDE SAFLARIN TANZİMİ

Cami ve mescid âdabından bahsederken namazda safların nasıl tanzim edilmesi gerektiği konusu en mühim konulardan biridir. Zira Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem Müslümanların namaz esnasındaki saflarının tanzimine çok dikkat etmiş, konunun üzerinde titizlikle durmuş, ashabın saflarını düzeltmeden namaza durmamışlardır.

İslâm'ın beş şartından biri olan namazı eda etmek için camiye gelen Müslümanlar, caminin ön tarafından, ön saftan başlayarak camiyi doldurmalıdırlar. Sonradan gelenlerin rahat yer bulmaları, sünnet kılınırken sonradan gelenlerin, namaz kılanların önünden geçmemeleri ve farza durulacağında safların kolay tanzimi için bu gereklidir.

Safların tanziminde önce imamın tam arkasından başlanmalıdır. İmamlığa ehil bir kişi imamın tam arkasına durmalıdır. Bu kişi imamın abdestinin bozulması halinde onun yerini alıp namazı devam ettirebilecek veya cehri namazlarda imam kıraatta yanılırsa onu düzeltebilecek ya da imam hata ederse hatasını ikaz edecek bir kişi olmalıdır. Bu kişiye imama her halinde yardımcı olduğu için halk arasında "fatih" denilir. Sonra cemaat, bir kişi onun sağma, bir kişi soluna olmak üzere dengeli bir şekilde safı meydana getirıler. Sadece sağ tarafı veya sadece sol tarafı doldurarak dengesiz bir şekilde saf meydana getirmek hoş değildir.

İmamın arkasında iki kışı duruyormuş gibi kaygın durmamalıdır. Fatih imamın tam arka hizasında olmalıdır.

Birinci saf dolunca yine imamın tam arkasından başlanılarak birinci safın tertip edildiği gibi ikinci saf da tanzim edilmeli, aynı usulle saflar meydana getirilmelidir.

Mühim bir zaruret olmadıkça saf tutmağa caminin sağ veya sol tarafından başlamamalıdır.

Ön safta yer varken arkada asla yeni bir saf tanzimine başlamamalıdır.

Saflar mutlaka sıkı ve düz olarak tanzim edilmelidir.

Saflara sağ veya sol baştan bakıldığında omuzlar aynı hizada olmalıdır. Ayakların düzlüğü, aynı hizada olması uygun olmakla birlikte, bilhassa omuzlar aynı hizada olmalıdır.

İmamla birlikte sadece bir cemaat varsa, cemaat olan kişi imamın sağ tarafına ve imamdan biraz arkaya durur.

Cemaat iki kişi olursa, fatih olmaya lâyık olan imamın arkasına, diğer kişi onun sağma durur.

Cemaat üç kişi olursa, bir kişi fatihin sağma, bir kişi de soluna durur.

Cemaatte hanımlar da varsa, önce büyük erkekler, sonra erkek çocuklar, sonra kız çocuklar sonra hanımlar olmak üzere saf tutarlar. Erkeklerin saflarının en faziletlisi birinci saf, kadınların saflarının en faziletlisi ise en son saftır.

Cemaat, camiyi veya safı dolduracak kadar değilse, erkek çocuklar da safın arasında dururlar. Mümkün olursa çocukları safın sağında veya solunda en sona almak daha güzeldir.

Ön safta yer olduğu halde arka saf tamamen dolmuş ise, arkadan veya sonradan gelen bir kişi namaz başlamadan cemaatin arasından geçerek öne geçebilir ve ön saftaki boşluğu doldurabilir.

Saf dolduktan sonra camiye gelen bir kişi, tek başına namaza durmamalı, yanma duracak bir kışı daha gelinceye kadar beklemeli, ikinci bir kişi gelince onunla beraber namaza başlamalıdır. Kimse gelmez, imam da kıyamın sonuna gelecek olursa, ön saftan bir kişiyi omzundan tutarak arkaya çekmeli, o kişi ile cemaate uymalı, safın arkasında bir kişi olmamalıdır denilmiştir. Ancak bu uygulamayı iyi bilenler bunu gerçekleştirebilirler. Kardeşlerimizin birçoğu bu uygulamayı bilemeyecekleri için, sonradan gelen tek kişi de olsa namaza durmalı ve namazını kılmalıdır. Zira safın arkasında bir kişi olarak namaz kılmak, namazın sıhhatine engel değildir.

Cemaat bir hanımla bir erkekten ibaret ise, erkek imamın sağma, hanım arkaya durur.

Cemaat sadece bir hanım ise (mesela evde karı koca olarak veya baba kız olarak cemaatle namaz kılınması halinde) hanım imamın sağma değil, arkasına durur. Cemaat

kişinin eşi ve kızı olması halinde de, yani iki hanım olması halinde de böyledir. Yani ikisi de arkaya dururlar.

Cemaat olan erkek, çocuk da olsa imamın sağma durur.

Cemaat bir erkek çocuk ve hanım olursa, erkek çocuk imamın sağma, hanım arkaya durur.

İmam namazı bitirince dilerse sağ tarafına isterse sol tarafına dönebilir. Kıbleyi sağ veya sol tarafına alır. Cemaate de dönebilir. Ancak arka saflarda kendisine karşı namaz kılan varsa yüz yüze gelmemelidir.

Farzdan sonra sünnet kılınacaksa sağa, sola, öne veya arkaya çekilerek namazını kılabilir. Kendini meşgul edecek bir şey yoksa dilerse evine giderek de kılabilir. Ancak cemaatin yanlış düşünmesine meydan vermemeli, böyle bir durum söz konusu ise sünnetleri de camide kılmalıdır.

Yalnız namaz kılanlar farz ve sünnetleri aynı yerde kılabilirlerse de imkân varsa ayrı ayn yerlerde kılmaları daha güzeldir. Zira ibadet edilen her yer kıyamet gününde ayrı ayn şahitlikte bulunacaktır.

Hanımlar kendi aralarında, hanım bir imamla cemaatle namaz kılmak isterlerse, hanım imam, diğer hanımların ortasında durur, öne çıkmaz. (Çok az öne çıkabileceğini söyleyenler de vardır.) Ancak hammlann kendi aralarında, hanım bir imamın arkasında cemaatle namaz kılmalarına mekruhtur denilmiştir.

Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem hanımların cemaate çıkmalarına izm vermiştir. Ancak zamanın şartlarını göz önünde bulunduran bazı âlimlerimiz, hanımların camiye çıkmaları mekruhtur demişlerdir. Zira Aışe Annemiz, daha sağlığında, "Efendimiz bu günkü hali görseydi hanımları mescide çıkmaktan menederdı" diye buyurmuşlardır. İkamet getirilirken cemaat hazır ve imam da mihrabın hemen yakınında ise "Hayye ale'l-felâh" denildiği vakit (diğer bir görüşe göre "hayye ale's-salâh" denildiğinde) cemaat namaz için ayağa kalkmalıdır.

Eğer imam mihrabın yakınında değil de, arkadan geliyorsa, her saf, imam kendi yanlarından geçtikçe ayağa kalkmalıdır.

İmam caminin ön tarafından içeri giriyorsa, cemaat onu görünce ayağa kalkmalıdır. Bunun gibi Cuma namazında dâ minberden inince ayağa kalkmalıdır.

İmam namaza "kad kameti's-salâh" denildiğinde başlayabilir. İmam Ebû Yûsuf ise kametin bitmesinden sonra imam namaza başlamalıdır demiştir. Her ikisi de uygundur. Cemaatin haline göre davranmak herhalde en uygun davranış olur. Cemaat az ise safların tanzimi daha kolay olacağından "kad kameti's-salâh" denildiğinde namaza durulabilir. Cemaatin çok olduğu zamanlarda namaza durmayı ikametin sonuna ertelemek cemaatin safları tanzimine fırsat vereceğinden daha uygun olur denilebilir. İmamın uygun olanı yapması daha güzeldir.

İkamet başladığında camiye giren kişi namaza durulmasını ayakta beklemez. Oturur ve diğer cemaatle birlikte ayağa kalkar.

İkamet getiren müezzin, ikamet getirirken yürümemeli, ayakta durduğu halde ikameti getirmeli, sonra safa katılmalı veya ikamete başlamadan namaz kılacağı yerde durarak ikamet getirmelidir.

İmam safları düzeltmeden namaza durmamalıdır.

Cemaat safların tanziminde acele etmeli, imamın ikazına ihtiyaç bırakmamalıdır.

İkametle tekbir arasında fuzuli şeyler konuşmamalıdır.

İmamla birlikte tekbir alarak iftitah tekbiri sevabını kaçırmamalıdır.

Cemaatin çokluğu sebebiyle imamın hemen yanından itibaren saf tutulmuşsa, imamın ökçesi cemaatin ökçesinden önde olmalıdır. Tek cemaatle namaz kılındığında da aynı konuya dikkat etmelidir.

Cemaatin arasında kadınlar olmamalıdır.

İmamla cemaat arsında yol veya nehir olmamalıdır.

Sahrada, açıklıkta namaz kılmıyorsa saflar arasında iki saf sığacak kadar bir boşluk bırakılmamalıdır.

Cami içinde saflar arasındaki boşluklar namazın sıhhatine engel değilse de araları doldurmak daha güzeldir. Ancak müezzinlerin bir sebebe bağlı olarak arkada kalması sakıncalı değildir.

İmamla cemaat arasında, imamın tekbirlerini cemaatın duymasına engel olacak yüksek bir duvar olmamalıdır. İmama uymaya, onun hareketlerini, tekbirlerim takibe engel olmayan duvarın dışında namaza uymanın sakıncası yoktur. Bitişik mekânlar farklı olsa bile imam takip edilebıliyorsa imama uyulabilır. Caminin alt katında veya yukarı mahfilde kılınan namaz gibi.

Bazı camilerimizde cuma namazı kılınırken cemaat yollara taşmaktadır. Bu gibi durumlarda cemaat camiye bitişik olarak ne kadar uzarsa uzasın sakıncalı değildir. Ancak araya yol girer de bir kısım cemaat karşı kaldırımda namaz kılacak olursa veya namaz kıldığı yerde imamın önüne geçecek olursa namazları olmaz.

Namazların sünnetleri kılınırken cemaatten bir kişinin sırtına doğru namaz kılmanın sakıncası yoktur. Sahabe açıklıkta namaz kılacakları zaman arkadaşlarını önlerine oturtur, onların sırtına doğru namaz kılarlardı. Ancak namaz kılana karşı yüzü dönerek oturmak doğru değildir, mekruhtur.

Arkasında namaz kılınan kişi, mahrem de olsa bir hanım olmamalıdır.

İmam tamamen mihrabın içinde olmamalıdır. Ancak cemaatin çokluğundan dolayı bunda zaruret varsa sakıncalı değildir.

İmam tek başına cemaatten çok yüksekte veya çok aşağıda bir yerde olmamalıdır. Bunun ölçüsü bir zira' (65-70cm.) veya orta boylu insan boyudur denilmiştir.

Erkeklerle hanımlar aynı mekânda namaz kılıyorlarsa, imam selâm verdikten sonra erkekler biraz oyalanmak, hanımların önce dağılmasına fırsat vermelidirler. Hanımlar kendilerine ayrılan yerde namaz kılıyorlar da giriş kapıları ayrı ise bu zaruri değildir.

Namaz esnasında özürsüz olarak göğsü kıbleden çevirmek namazın bozulmasına sebep olur. Yüzü başka tarafa çevirmek namazı bozmazsa da tahrimen mekruhtur.

Camide namaz kılmakta olan kişi, gözleri görmediği için kıbleye karşı durmamışsa onu o haliyle bırakmamalı omuzlarından tutarak kıbleye karşı çevirmelidir.

Namazda sebepsiz yere, peş peşe olmamak üzere, birkaç adım yürümek mekruhtur. Ön safta açılma olursa bir veya iki adımla saf tamamlanabilir. Ancak sebepsiz yere peş peşe üç adım yürümek namazı bozar.

Namaz kılman yerde, karşıda ve yanlarda resim ve heykel olmamalıdır. Arkada bulunması da mekruh ise de karşı ve yan taraflardaki kadar değildir. Şu halde sakmılmalıdır.

Görevli imam ve müezzini olan bir cami veya mescıdde namaz kılındıktan sonra tekrar cemaat halinde ezan ve ikametle namaz kılınması mekruhtur. Büyük cemaatın bölünüp parçalanmasına sebep olur. Sonradan cemaatle namaz kılacak olanlar, imamın mihrabından başka bir kenarda, ezan ve ikametsiz olarak namaz kılmalıdırlar.

Cenaze namazında imam, cenazenin göğsü hizasında durur. Cemaat de en az üç saf tutmalıdır.

Cenaze namazında safların en üstünü en arka saftır. Safların ve cemaatin çok olması vefat eden kişinin daha çok bağışlanmasına vesile olur.

Özürsüz olarak cenaze namazını caminin içinde kılmak mekruhtur. Cenaze ve cemaatin bir kısmı dışarıda ise, onlara bitişik olmak şartı ile bir kısmının içende kılması mekruh olmaz.

Cenaze namazında da hanımlar erkeklerin arkasında saf tutmalıdır. Bununla birlikte erkeklerle aynı safta olsalar namazları bozulmaz. Zira cenaze namazı mutlak bir namaz değil, vefat eden kişi için duadır.

NAMAZ ÂDABINA DAİR

Namaza başlarken kalben niyet etmek yeterli ise de, dikkatimizi toplayarak daha huzurlu bir namaz kılabilmemiz için lisanen de niyet etmeliyiz.

Namazda gönlümüze gelen vesveseleri atmaya çalışmalı, bazı şeyleri özellikle düşünmekten sakınmalıyız. Elde olmadan akla gelen vesveseler fazla zararlı değilse de özellikle bazı şeyleri kendi irademizle düşünmemiz namazın sevabının noksanlaşmasma sebep olur. Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem kişinin kıldığı namazda ne kadar aklı başında ise o kadar sevabının olacağını işaretle **"Bir kişi namazını bitirir ve ayrılır ancak, kimine onda biri, kimine dokuzda biri, kimine sekizde biri, kimine yedide biri, kimine altıda biri, kimine beşte biri, kimine dörtte biri, kimine üçte biri, kimine de yarısı yazılır"** buyurmuşlardır.

Namazda kıyamda iken secde ettiğimiz yere, rükûda ayaklarımızın önüne, secdede burnumuzun yanlarına, otururken hemen önümüze bakmalıyız.

Erkeklerin başı açık namaz kılmaları mekruhtur. Takke kullanmalıyız. Sarık sarılması daha güzeldir.

Namazda okuduğumuz şeyleri kendi kulağımızla duymalıyız. Ancak sesli okuyup yanımızdakilerin aklını da karıştırmamalıyız. Kulağımızla duymadığımız okuma, kalben okuma namazın kıraet farzını yerine getirmez.

Namazda daima kolayımıza giden yerlerden okumalıyız.

Sağımıza selâm verirken, sağımızdaki melekleri ve sağ tarafımızdaki kardeşlerimizi, solumuza selâm verirken solumuzdaki melekleri ve sol tarafımızdaki kardeşlerimizi niyete almalıyız. İmam hangi tarafımızda ise o tarafa selâm verirken imamımızı da niyete almalıyız.

Bütün davranışlarımızda imamdan arkaya kalmalı, bilhassa tekbir ve selâmda mutlaka geri kalmalıyız. İmamdan önce tekbir alanın, imamdan önce selâm verenin namazı geçerli değildir.

Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem ezanla kamet arasındaki duanın makbul olduğunu ifade etmişlerdir.

Revatib sünnetleri yani namazların evvelinde ve sonrasındaki sünnetleri mutlaka kılmalıyız. Onlar hem farza hazırlık, hem de noksanları tamamlayıcıdır. Bu sünnetler bizler Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem'in hatıralarıdır. Sünnete ittiba O'nun şefaatine nail olmamıza vesile olacağı gibi, zaruret olmadan devamlı terk edilmesi halinde de şefaatten mahrumiyet korkusu vardır.

Namazların evvelinde ve sonrasında kılman sünnet namazlar ile teheccüd, işrak, duhâ ve evvâbin namazı gibi farzların ve vaciplerin dışındaki bütün namazlara nafile namazlar adı verilir.

Öğle namazının ilk sünnetinde birinci veya ikinci rekâtta isek, ilk tahiyyattan sonra selâm verir, farzı kıldıktan sonra yeniden dört rekât daha kılarız.

Öğle namazının ilk sünnetinin üçüncü veya dördüncü rekâtında isek, namazımızı hemen tamamlar ve imama uyarız.

İkindi ve yatsı namazının ilk sünnetinde birinci veya ikinci rekâtında isek, ilk tahiyyattan sonra selâm veririz. İkindi namazının sünnetini farzdan sonra kılmayız. Ancak yatsı namazının ilk sünneti her ne kadar gayri müekked bir sünnet ise de farzdan sonra kılmabilir. Zira bu vakit nafileler için geniş bir vakittir.

Sabah namazında camiye geldiğimiz zaman kamet getiriliyorsa çabukça sünneti kılar sonra imama uyarız. İmam namaza başlamışsa, şayet sünneti kıldığımız takdirde cemaate yetişebileceğimizi tahmin ediyorsak, hemen sünneti kılar sonra imama uyarız. Sünneti kıldığımız zaman imama yetişemeyeceksek sünneti terk eder, imama uyarız. Bu sünneti farzdan sonra kılmayız.

İmam Fatiha Sûresini okumaya başladıktan sonra sübhaneke okunmaz.

İmama uyanlar sübhanekeden sonra eûzü besmele çekmezler.

İntikal tekbirlerini ve "semi'allâhü limen hamiden" demeyi gerekli hareketle beraber yapmalı sonraya bırakmamalıyız. Yani rükûya eğilirken tekbir getirmeli, rükûya tam eğildiğimizde tekbir almamız bitmiş olmalı. Rükûdan kalkarken "semi'allâhü limen hamiden" demeli, kalkınca bitmiş olmalı. Secdeye varmadan tekbiri almalı secdeye varınca tekbir tamamlanmış olmalı. Diğer hareketlerimizde de buna dikkat etmelidir.

Tahıyyatta kelıme-i şehadet getirirken sağ elin başparmağı ile işarette bulunanlar çok dikkatli olarak bu işi yapmalıdırlar. "Eşhedü ellâ ilahe" derken parmak kaldırılmalı, diğer parmaklar toplanarak sanki yumruk yapılmalı, "illallah" demeden mutlaka indirilmeli, el diz üstündeki normal haline dönmelidir. Bu dikkati gösteremeyecekler bunu yapmayı terk etmelidirler.

Vitir namazında üçüncü rekâtta kunut tekbirini alırken elleri salmadan tekbir almalıdır. El bağlı olduğu yerden kulağa götürülmeli, tekbirle tekrar bağlanmalıdır. Eli aşağıya saldıktan sonra tekbir için kulağa götürmek bid'attır.

Dua ederken elleri semaya doğru bir müddet açık tutmadan sadece yüze sürmek bid'attir. Eller omuz hizasında biraz semaya doğru açık kalmalı sonra yüze sürülmelidir. Secdede veya diğer zamanlarda ayaklar yerden kesilmemelıdır.

Rükûdan sonra secdeye giderken pantolon çekilmemelidir. Pantolonun ütüsü bozulmasın diye bu işi yapmak çok sakıncalıdır.

Erkeklerin kısa kollu gömlekle namaz kılmalarında sakınca yoktur. Ancak uzun kollu gömlek giyenler, gömleklerinin kollarını toplamış, manşetlerini kıvırmış veya sıvamışlarsa, onları açmalı, tabii hali ile namazlarını kılmalıdırlar. Uzun kollu gömleğin sıvanmış/kıvrılmış kolu ile namaz kılmak mekruhtur.

Sabah ve ikindi namazlarından sonra imam selâm verince cemaatin yerlerinden kalkarak cami içinde dağılmaları uygun bir davranıştır.

Sabah namazının sünnetim evde kılanlar camiye giderlerken yolda fuzûli şeyler konuşmamalıdırlar.

Sünnetleri evde kılmak uygundur. Ancak aralarda, gelirken giderken namazın huzuruna ters şeyler konuşulmamak, göze sahip olmalıdır.

Vitir namazını geceye, teheccüd sonrasına bırakmak daha faziletlidir.

Abdestimiz sıkışmış halde namaz kılmamız mekruhtur.

Namazda esneme gelirse mümkün olduğu kadar esnememeğe çalışmalıyız. Yutmaya muvaffak olamazsak sağ elimizin içi veya dışı ile ya da sol elimizin dışı ile ağzımızı kapatmalıyız.

İmam olan kardeşlerimiz selâm verirlerken sağa selâmı uzatmamalıdırlar. Bilhassa "es-selâmü" kelimesinde "lâm" harfi uzatılmamalıdır. İmamdan önce bu lâfzı söyleyerek namazını imamdan önce bitirenlerin namazları olmaz.

Rükû ve secdelerimizde tesbihleri zamanımız müsaitse üçten fazla beş, yedi ve daha fazla söyleyebiliriz. Yalnız tek sayı olmalıdır.

Dar pantolonlarla kılman namazlar, rükû ve secdede uzuvlar belli olacağı için mekruh olurlar. Bu mekruhluktan kurtulmak için ya bol pantolon giymeli ya da üzerine cübbe veya benzeri bir şey giymelidir.

Pijama ile namaz kılmamalıyız. Temiz bile olsa, başkalarının yanma çıkamadığımız bir kıyafetle Rabbımızm huzuruna çıkmamamız uygun olur.

Yaşı uygun hale gelmiş, camı veya mescidde cemaatin huzurunu bozmayacak çocuklarımızı cemaate götürerek onları cemaate devama alıştırmalıyız. Çocuklarımızdan gelen ufak tefek rahatsızlıklara da büyüklerimiz sabretmelidirler. Küçüklüğünde basit sebeplerden azarlanıp sonra namazı bırakan birçok insanımız vardır.

Namazlarımızdan sonra yaptığımız dualarda hem kendimiz dua etmeli hem de imamın duasına âmin demeliyiz. İmam olanlar daima cemaat için de dua etmeli, çoğul lâfızlar kullanmalıdır.

Namazda sağımızla solumuzla oynamamalıyız. Namazda orası burası ile oynayan biri hakkında Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem "kalbinde haşyet-huzur olsaydı organlarında da olurdu diye" buyurmuşlardı.

Namaza durmadan önce ağzımızdaki yemek kırıntılarını temizlemeliyiz. Namazın içinde bu kırıntılarla meşgul olmamızın melekleri rahatsız ettiğim Peygamber Efendimiz haber vermişlerdir.

Abdest alırken veya namazdan önce misvak kullanmak Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem'in sünnetidir. Efendimiz misvak kullanmaya çok önem vermişler ve ısrarla tavsiye etmişlerdir. Bu sünnete mutlaka uymalıyız. Ayrıca misvak kullanıldıktan sonra kılman namazın ecrinin daha çok olduğunu da bilmeliyiz.

Namazdan sonra safaların arka tarafında okunan Kur'an-ı Kerim'i, okuyana dönerek dinlemeliyiz. Bu saygının gereğidir. Saflarda sıkıntı varsa dönülmeyebilir. Ben kıbleye yönelmiş halde dinleyeceğim diyen olursa bu görüşe de saygı duyulur. Ancak büyüklerimiz geriye dönülmesini tavsiye etmişlerdir. Mihrabiye dediğimiz bu aşırları imamların okuması veya müezzinlerimizin mihraba geçerek okumaları çok daha uygun bir davranıştır.

Bağ ve bahçede çalışırken temiz ayakkabılarla namaz kılınabilir.

Kış mevsiminde mest giyiyorsak, onlarla tuvalete girdiğimizde idrar sıçratmamak için dikkat etmeliyiz. Sıçrantı olduğundan şüphe edersek temizlemeliyiz.

Tabanı kaim kösele olan mestlerden giyenler secdede mestin tabanının yere değmesi için ayağın uç tarafını mümkün olduğu kadar kıvırmalıdırlar. Zira secdede ayak parmaklarının alt kısımlarının yere değmesi gereklidir. Mestsiz namaz kılanlar da secdede ayak parmaklarının uçlarım secdeye doğru kıvırarak ayaklarının altlarının yere değmesini temin etmelidirler. Ayaklarının uç kısımlarını yere koyarak ayaklarını dik tutanlar bu şarta uymamış olurlar. Bazı görüşlere göre bu durum çok sakıncalıdır.

Çorapları kirli olanların çoraplarını çıkararak çıplak ayakla namaz kılmaları sakıncalı değildir. Ancak örfümüzde çıplak ayaklı olmak hoş karşılanmadığı için cami veya mescide gelirken çoraplı olarak gelmek daha güzel olur kanaatindeyiz.

Sandalyede namaz kumanın hükmü: Son zamanlarda camilerimizde bellerinden veya dizlerinden rahatsız olan kardeşlerimiz sandalyede namaz kıldıkları için bu soru sıkça sorulmaktadır. Sağlığı yerinde olanların ayakta namaz kılmalarının gerektiği hepimizin bildiği bir durumdur. Bilhassa namazların farzlarını, sağlığı yerinde olanlar asla oturarak kılamazlar. Nafile namazlar oturarak kılmabilirse de ayakta kılman namazdan alman sevabın yarısı alınır. Ancak bellerinde veya dizlerinde rahatsızlıkları olan kardeşlerimiz ayakta veya yere oturarak namazlarını kılamıyorlarsa sandalyede namazlarını kılabilirler. Rükû ve secdeleri ima ile yaparlar. Bir rahleye, masaya veya yastığa secde etmeleri asla doğru olmaz. Biraz

eğilerek rükû, ondan biraz daha fazla eğilerek secde yaparlar. Elleri dizlerinin üzerinde durur. En doğrusunu Allah bilir.

SÜTRE EDİNME

Namaz kılan kişinin önünden gelip geçenlere siper olması için secde ettiği yerin hemen dışına koyduğu engele sütre denilir. Açıklıkta namaz kılanların sütre edinmeleri sünnettir.

Sütre 65 cm. veya daha uzun bir çubuk, bir baston olabileceği gibi herhangi bir eşya veya tabii bir engel de olabilir.

Önünden başkalarının geçme ihtimali bulunan yerlerde namaz kılanlar bir ağaç gerisinde veya bir sütun arkasında namaz kılmalıdırlar. Bir sandalye veya herhangi bir eşya da sütre yerine geçer.

Toprağın sertliği sebebiyle sütreyi dikemeyenler baston, kamçı veya benzeri bir şeyi secde mahallinin önüne, enine doğru yere koyarlar.

Sütre yapacak bir şey bulamayanlar önlerine yere dik veya kavisli bir çizgi çizerler.

Serilmiş bir seccade varsa, ayrıca sütre şart değildir. Zira seccade başkalarının namaz kılanın hemen önünden geçmesine engeldir.

Dikilecek bir şey bulunamazsa ayakkabı, elbise, kitap ve benzeri şeyler de sütre yerine geçer.

İmamın önündeki sütre cemaatin de sütresi sayılır.

Öne dikilen sütreyi tam iki kaşın ortasına değil de sağ veya sol kaşın hizasına almalıdır. Sağ kaş hizasına almak daha güzeldir. Bu puta tapanlara benzememek içindir.

Namaz kılan, önünden geçen dalgın bir kişiyi eliyle engelleyebilir.

Veya "sübhanallah" diyerek ikaz edebilir.

Erkekler kıraetlerini yükselterek de ikaz edebilirler.

Kadınlar sağ ellerini sol ellerinin üzerine vurarak geçeni ikaz ederler.

Sütreye yakın durmak sünnettir.

Namaz kılanın önünden geçilmekle namazı bozulmaz. Ancak bilerek geçen mükellef bir kişi günahkâr olur. Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem **"Namaz kılan kişinin önünden geçen kişi, bunun mesuliyetini bilse, ki, orada kırk gün (kırk ay veya kırk yıl) bekleyip geçmemesi, kendisi için daha hayırlıdır"** buyurmuşlardır. Diğer bir rivayette "yüz yıl beklemesi onun için daha hayırlıdır" buyrulmuştur. Zira namaz kılan Rabbinm huzurundadır. Çok mühim bir ibadeti ifa etmektedir. Onun önünden kasıtla geçmek hem o şahsa hem de ibadete saygısızlıktır.

Sütre gerisinde namaz kıldığı halde, bir kişi namaz kılanın önünden geçmek isterse, Peygamber Efendimiz namaz kılanın ona mutlaka engel olmasını istemişler "onu göğsünden iterek engellesin" buyurmuşlardır.

Mescid-i Haram ve Mescıd-i Nebevi'de cemaatın çokluğu ve izdiham sebebiyle bu konuya uymak çok zor olmaktadır. Hiç olmazsa secde mahallinin dışından geçmelidir. Ayrıca Kâbe-i Muazzama'yi tavaf edenler de namaz kılanlar gibi olduğu için, Makam-ı İbrahim'de ve tavaf mahallinin kenarında namaz kılanların sütre edinmelerine gerek yoktur. Bu kişilerin önlerinden geçenlere engel olmaları da gerekmez denilmiştir.

Camilerimizde namazların sünnetlerini kılan veya cemaate yetişemediği için namazım sonradan kılan kardeşlerimiz, başkalarını sıkıntıya sokmamak, başkalarının vebale girmesine sebep olmamak için cemaatin geçeceği yerlerde değil de münasip yerlerde namazlarını kılmalıdırlar. Mümkün olduğu kadar caminin ön tarafına doğru ilerleyerek arkadan gelenlere yer bırakmalıdırlar. Sonradan gelenlerde namaz kılanlara saygı duyup önlerinden geçmemelidirler.

SAF ARALARINDA KADINLARIN BULUNMASI

MUHÂZÂTÜ'N-NİSA

Cemaatle namaz kılarken aynı imama uymuş cemaatin arasında, aynı hizada namaz kılan kadınların bulunması Hanefî mezhebine göre sakıncalıdır.

İlmihal kitaplarımızda (Kadınların Muhâzâtı) veya (Muhâzâtü'n-Nisa) bölümlerinde anlatılan bu konuyu çok kısa ele alacağız.

Erkeklerle kadınlar aynı imama uymuş ve aynı farz namazı kılıyorlarsa, erkeklerin arasındaki kadınlar, erkeklerin namazlarının ifsadına sebep olurlar.

Eğer kadınlar erkeklerin arasında saf halinde iseler, kadınların safının arkasında kalan bütün erkeklerin, safların sonuna kadar namazı bozulur.

Erkeklerin safının arasında üç kadın bulunursa, bu kadınların sağındaki bir erkeğin, solundaki bir erkeğin namazı ile arkalarındaki saflarda, o kadınların arkasına gelen üçer erkeğin namazları bozulur.

Erkeklerin saflarının arasında iki kadın bulunursa, bu iki kadının sağındaki erkeğin, solundaki erkeğin namazı ile yalnız arkalarındaki safta bulunan iki erkeğin namazı bozulur. Daha arka saftaki erkeklerin namazlarına bir şey olmaz.

Erkeklerin saflarının arasında bir kadın bulunursa, o kadının sağındaki, solundaki erkeğin namazı ile arkasındaki bir erkeğin namazı bozulur. Diğerlerinin namazlarına bir şey olmaz.

Aradaki kadın erkeğin annesi, kızı veya eşi de olsa fark etmez. Namaz bozulur.

Arada duvar veya sütun varsa namaz bozulmaz.

Kadınlar alt katta veya üst katta olurlarsa, aynı hizada olmakla namaz bozulmaz.

Kadınların sağ veya sollarında açıklık bulunursa, arada boşluk olursa sağ ve sollarındaki erkeklerin namazı bozulmaz.

Cemaatle değil de sünnet veya nafile kılarken bu beraberlikten dolayı erkeklerin namazı bozulmaz. Ancak kadınlar yabancı ise, sürtünme varsa mutlak sakıncalıdır.

Kadınlar imama uymuyorlar da cemaatin arasında oturuyorlarsa, erkeklerin namazı bozulmaz.

Cenaze namazında bu beraberlik, erkeklerin namazının bozulmasına sebep olmaz. Yani cenaze namazında erkeklerin saflarının arasında hanımlar olsa, erkeklerin namazını bozmaz. Ancak cenaze namazında da hanımların arkaya durmaları veya ayrı durmaları daha güzeldir. Hanımların safların aralarında bulunmaları farz, Cuma ve teravih gibi rükû ve secdesi olan namazlarda mahzurludur.

Beş altı yaşındaki ve daha küçük kız çocuklarının saf aralarında bulunmaları sakıncalı değildir.

Bilhassa Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebevî'de karşımıza çıkan bu durumda hanım kardeşlerimiz çok dikkatli olmalı, kendilerine ayrılan yerlerde namazlarını kılmalıdırlar. Aksi halde büyük bir vebal yüklenmiş, ciddi bir günaha sebep olmuş olurlar.

BİRİNCİ SAFIN FAZİLETİ

Cemaatle kılman namazlarda birinci safın fazileti pek büyüktür.

Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem **"İnsanlar ezan okumanın ve birinci safta namaz kılmanın sevabının ne kadar çok olduğunu bilseler, aralarında kurra çekmekten başka çare bulamasalar, buna ancak kurra ile karar verirlerdi"** buyurmuşlardır. Ayrıca erkeklerin saflarının en üstününün birinci saf, hanımların saflarının en üstününün de en son saf olduğunu ifade etmişlerdir.

Peygamber Efendimiz Sallâllahü Aleyhi ve Selem, Allâhü Teâlâ ve meleklerinin birinci safta namaz kılanlara salât ettiğini söylemişler, kendileri de birinci saftakilere istiğfarda bulunmuşlardır.

Bu camiye erken gelmeye, safları düzgünce tanzime, namaza rağbete teşvik gibi birçok hikmetler taşır.

Namaz esnasında semadan inen ilâhi rahmet önce imamın üzerine, sonra hemen arkasındaki kişin üzerine sonra onun sağmdakilerin üzerine, sonra solundakilerin üzerine iner. Daha sonra da diğer saflara intikal eder. Bu rahmetten, Allah ve meleklerin salâtmdan, Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem'in duasından nasip alabilmek için namaza erken gidip ön safta yer almaya çalışmalıdır.

CEMAATLE NAMAZIN FAZİLETİ

Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem namazı cemaatle kılmaya, camiye devama çok büyük önem vermişlerdir. Bir hadis-i- şerifte cemaatle kılman namazın evde veya dükkânda yalnız kılman namazdan yirmi beş kat daha faziletli olduğu ifade edilmiştir. Diğer bir sahih rivayette de cemaatle namazın yirmi yedi derece üstün olduğu söylenmiştir.

Cemiyet dini olan İslâm günde beş defa Müslümanları Allah'ın evinde toplayarak onların birbirlerinden haberdar olmalarını, birbirlerinin dertleri ile dertlenmelerini, Cenâb-ı Hak'ka topluca ibadet ve iltica etmelerini, bir ve beraber olarak her türlü hadisede daha güçlü olmalarını, düşmanlarına karşı daha kuvvetli görünmelerini temin etmiştir. Cemaat halinde olan insanlar şeytana karşı da daha güçlü olurlar, nefse de daha az fırsat verirler, dolayısıyla daha az günah işlerler. Çünkü inananlarda Allah'tan korkma duygusu ile birlikte insanlardan utanma hissi de vardır. Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem şeytanın helake sürüklemek istediği insanı cemaatten koparark yalnız bıraktığına sonra da onu günahlara düşürerek mahvettiğine işaret etmişlerdir.

Alemlere rahmet olarak gönderilen Peygamberimiz, cemaate devam etmeyenlerin evlerini yakmak istediklerini söylemektedirler.

Camiye cemaate meşru bir özürlerinden dolayı devam edemeyenler, evlerinde iki kişi oldular mı cemaatle namaz kılarak cemâatle namaz kılma sevabı elde edebilirler.

Cemaate devam edenlerin, gönlü cami ve mescidlerde takılı olanların yani beş vakti cemaatle eda edenlerin, kıyamet gününde arşın gölgesinde olacakları müjde edilmiştir. Yeryüzünün en değerli yerleri mescıdler ve camilerdir. Bu mübarek mekânlar Allâhü Teâlâ'ya en sevgili yerlerdir.

Camiye giderken her sağ adımla manevi derece bir derece artırılır, her sol adımla bir günah silinir. Evine dönünceye kadar bu ecir kendine verilir. Her adım için on sevabın olduğuna dair rivayet de vardır.

Cemaate devam edenlerden ecri en çok olanlar evi camiye en uzak olanlardır.

Camiye giderken atılan her adıma sadaka ecri vardır.

Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuşlardır: "Karanlıkta mescidlere devam edenleri kıyamet gününün tam nuruyla müjdeleyiniz".

Cemaatle namaz için evinden çıkan mümin, tekrar dönünceye kadar Allah'ın koruması altındadır.

Salih insanlar ecirlerinin çok olması için camiye giderlerken küçük adım atarlardı. Eve dönerken değişik bir yoldan dönerlerdi ki, o yol da camiye gidip geldiklerine şahitlik etsin.

CUMA NAMAZINA HAZIRLIK

İnananların bayram günleri olması sebebiyle Cuma namazına Perşembe gününden hazırlanmalıdır. Tırnaklar kesilmeli gerekli şekilde tıraş olunmalıdır. Perşembe akşamından Cuma gecesinin başladığını unutmamak gerekir. Yatsı namazını bilhassa camide cemaatle

kıldıktan sonra fuzulî şeylerle meşgul olmadan abdestli bir şekilde erkence yatılmalıdır. Cuma geceleri çok kıymetli gecelerdir. Mutlaka teheccüde kalkılmalı, gece değerlendirilmeli ve sabah namazı camide cemaatle kılınmalıdır.

Mümkünse işrak namazı beklenilmeli ve kılınmalı, kuşluk namazı da vaktinde eda edilmelidir.

Ayrıca Pazartesi ve Perşembe oruçlarına devam ederek Perşembe günleri oruçlu olmaya çalışılmalıdır.

Cuma namazının çok büyük önemi vardır. Bu sebeple mümkün olduğu kadar erkence namaz için camiye gitmelidir.

Kimi kardeşlerimiz Cuma namazı için camiye gelmekte ancak hemen camiye girmek yerine caminin bahçesinde oturmaktadırlar. Bu büyük bir mahrumiyettir. Bir an evvel camiye girmeli, ibadetle meşgul olmalıdır. Camide sadece oturmak bile ibadettir.

CUMA NAMAZINA HAZIRLIKTA ŞU HUSUSLARA DİKKAT ETMELİDİR:

* Cuma namazı için özellikle gusül abdesti alarak erkence camiye çıkmalıyız.

* En güzel elbiselerimizi giymeli, çamaşırlarımızın temiz olmasına dikkat etmeliyiz.

* Evimizde bulunan en güzel kokuyu sürünmeliyiz.

* Mümkünse namaza yürüyerek gitmeliyiz. Bunda daha büyük ecir vardır.

* Yolda giderken gereksiz şeylerle meşgul olmamalı, fuzûli şeyler konuşmamalı, bakışlarımıza sahip olmalı, gözümüzü haramdan korumalıyız.

* Evden çıkınca imkân bulabilirsek sadaka vermeliyiz.

* Dışarıda oyalanmadan hemen camiye girmeli, daha önce gelenler olmuşsa onların omuzlarından atlayarak geçmemeliyiz.

* Mümkün olduğu kadar ilerleyip en ön saflarda yerimizi almalıyız.

* Yerimize oturmadan tahiyyetü'l-mescid kılmalı, ardından dua etmeliyiz.

* Varsa va'zı dikkatlice dinlemeliyiz.

* Va'z yoksa Kehf Sûresini okumalı, ardından zaman kalırsa dua ve zikirle namaz vaktini beklemeliyiz.

* Okunan ezanı dikkatlice dinlemeli, müezzine icabet etmeli sonunda ezan duasını okumalıyız.

* Cuma namazının ilk sünnetini kılmalıyız.

* İmamın okuduğu hutbeyi büyük bir dikkatle dinlemeli, bu arada asla konuşmamalı, kimse ile meşgul olmamalı hatta konuşana sus bile dememeliyiz.

* Hutbe esnasında elbisemizle, seccademizle veya başka bir şeyle meşgul olmamalıyız.

* Hutbe ile farz namaz arasında da konuşmamalıyız.

* Namaza niyet ederken imama uyduğumuzu söy¬lemeliyiz. Ayrıca, diğer namazlarda gerekmediği halde "Cuma namazının iki rekât farzına" diye rekât adedini de niyette söylemeliyiz.

* Farzdan sonra duayı ihmal etmemeliyiz.

* Son sünnet, zuhr-i âhır, vakit sünnetinden oluşan diğer namazlarımızı da kılıp, tesbihimizi de çekip camiden öyle çıkmalıyız.

* Uzun uzun dua etmeyi ganimet bilmeliyiz.

* Camiye erken gelmek ne kadar faziletse, geç çıkmak da o kadar fazilettir.

* Cumanın ilk sünneti kılınırken imam hutbeye başlarsa vaciplere dikkat ederek çabukça namazı tamamlamalıdır.

* Cuma namazına sonradan yetişen kişi, cemaatin yolu üzerinde bir yerde namaz kılıyorsa, imamın selâm vermesini beklemeden, tahıyyatı okuduktan sonra kalkıp kaçırdığı rekâtı tamamlayabilir.

* Namazdan sonra camı içinde veya dışında cemaatin musafaha etmeleri kimi hocalarımız tarafından bidat olarak değerlendirilmektedir. Dostluk ve kardeşlik bağlarının günden güne zayıfladığı, insanların birbirinden uzaklaştığı günümüzde bu musafahalaşmayı iyi niyetle yapanlar inşaALLAH mesul olmazlar diye düşünüyorum. Yine de en doğrusunu Allah bilir.

TESBİH ÇEKME ÂDABI

Namaz kıldıktan sonra çekilen tesbih Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem'in ashabına tavsiyesidır. Fakır olan bazı müminler Efendimize gelerek kendilerinin maddi imkânları olmadığı için zengin kardeşleri gibi hayır ve hasenatta bulunamadıklarını söylerler. Peygamber Efendimiz de onlara her namazdan sonra otuz üç defa sübhanallah, otuz üç defa elhamdülillah, otuz üç defa Allahü ekber demeleri halinde zengin kardeşlerinin tasaddukla elde ettikleri sevabı aynen elde edeceklerini müjde eder. İşte o günden beri bu ecri arzu eden Müslümanlar bu tesbihlere namazlarından sonra devam etmektedirler.

Bu tesbihlerin sayıları Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem tarafından tespit edildiği için sayıya dikkat etmelidir.

Bu tesbihleri elin parmaklarıyla çekmek en faziletli olanıdır. Zira Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem parmakları ile çekerlerdi.

Bu zikirlerin tesbihle çekilmesinde de hiçbir sakınca yoktur deriz. Zira Hz. Aişe annemizin bir ipe düğümler atarak onu tesbih gibi kullandığına, bazı ashabın çakıl taşlarını sayarak çektikleri zikirlerin adedini tespit ettiklerine dair rivayetler vardır. Kimilerinin kullandığımız tesbihlere bid'attir demelerine itibar etmememiz gerekir. Bilhassa artan sayılarda, mesela bir kardeşimizin bin defa tevhit çekmek istemesi halinde bunu parmaklarla sayması çok zor olacaktır. Şu halde tesbih kullanmak yerine göre büyük kolaylıktır.

Camilerde ve evlerimizde tesbihleri ayakaltma koymamak gerekir. Zira o, Allah'ı zikretmemize vesile olmaktadır. Saygı duymalı, tesbihlerimizi ayak basılmayacak yerlere koymalıyız. Bilerek asla üzerine basmamalıyız. Üzerine basılması muhtemel yerlerden tesbihleri kaldırmalıyız.

Bazı kardeşlerimiz camide kardeşlerine tesbihi atarak vermektedirler. Veya tesbihi çektikten sonra kenara atmaktadırlar. Bu durum da saygıda noksanlıktır. Tesbihi elden ele vermeli, işi bitince edeplice yerme koymalıdır.

Cemaatin geçecekleri yerlere, saf ortalarına koymamalıdır ki, kimse görmeden onun üzerine basmasın.

Tesbihe başlarken okuduğumuz Ayetü'l-Kürsî'yi tesbihimize değil de kendi vücudumuza üflemeliyiz. Hatta okuduklarımızı avucumuza üflemeli, vücudumuzu avucumuzla meshetmeliyiz. Sünnete uygun olanı budur.

Zamanımız müsait ise, tesbihleri çekmeden bir Fatiha Sûresi, bir Ayetti'1-Kürsî, on Ihlâs Sûresi, bir Felâk Sûresi bir de Nâs Sûresi okumalıyız.

Cebimizde taşıdığımız tesbihimize de saygı duymalı, onu elimizde oyuncak etmemeli, sağ cebimizde taşımalıyız.

Tesbih çekerken sağ elle çekmeli, tesbihimizi bacaklarımızın arasında değil de kaldırarak veya hiç olmazsa dizimizin önünde tutarak çekmeliyiz.

Tesbihi boyuna takarak taşımak sakıncalı değilse de, hoş karşılanmamıştır.

Tesbih taşımak şart değilse de, yerine göre bizim İslâmî kimliğimizin işaretidir.

CAMİDE KAZA NAMAZI KILMAK

Namaz geçirmek çok büyük bir günah, çok ağır bir vebaldir. Bir müminin meşru bir mazereti olmadan, bilerek namaz geçirmesi asla düşünülemez. Ancak her ne olursa olsun geçirilen namazlar kaza edilmelidir. Bilhassa son zamanlarda yaygınlaştırılmaya çalışılan, bilerek geçirilen namazlar kaza edilmez görüşüne asla itibar etmemeli, geçirdiğimiz namazlar varsa, Rabbimiz kabul buyurur ümidiyle ve duasıyla hepsini mutlaka kaza etmeliyiz.

Ancak, namaz geçirmek büyük bir günah, çirkin bir ayıp olduğu için, vaktiyle namaz geçirdiğim herkese ilân edercesine camide, mescidde veya toplum içerisinde namaz kaza etmek mekruh sayılmıştır. Bu bir ayıptır ve bu ayıbı gizlice telâfi etmelidir denilmiştir.

Şu halde mümkünse geçirdiğimiz namazlarımızı evlerimizde kaza etmeliyiz.

Her namazdan sonra bir kaza kılmayı âdet edinen kardeşlerimizin, camide kaza kılacaklarsa, hiç olmazsa caminin tenha bir yerine, kimsenin görmeyeceği bir köşesine çekilmeleri tavsiye olunur.

Yahut başkalarının diğer namazları kıldıkları zamanlarda, belli etmeden kaza kılmalıdırlar. Bu konuda âlimlerimiz o kadar hassas davranmışlardır ki, cemaat içerisinde kaza kılanlar, kıldıkları namazın kaza namazı olduğu bilinmemesi için, vitir kaza ederlerken üçüncü rekâttaki kunut tekbirini almamaları (ihtiyaten sonunda sehiv secdesi yapmaları gerekir) tavsiye olunur demişlerdir. Çünkü İslâm, namaz geçirerek bir büyük günah işlese de inananların manevi şahsiyetlerinin korunmasına büyük özen gösterir. Bu gerçeği bilen âlimlerimiz, onu korumak ve töhmet altında koymamak için böyle tavsiyede bulunmuşlardır.

Sünnet namazlar yerme kaza namazı kılınmalıdır diyenlerin de sözlerine Hanefî Mezhebinden olanlar itibar etmemelidir. Bu sünnet namazlar bize Rasûlullalı Sallâllahü Aleyhi ve Sellem'den hatıra ve tavsiyedir. Sünnet namazları kılmalı, ayrıca kaza namazlarımız varsa onları da mutlaka eda etmeliyiz. Onlar Rabbimize karşı borçlarımızdır. Farzların kazası elbette sünnetlerin kılınmasından daha önemlidir. Dengeli ve disiplinli bir hayat neticesi hem sünnetler kılınır hem de kaza namazları eda edilir.

Bir namazda asla iki niyet de olmaz. Sünnetleri kılarken hem sünnete hem de kazaya niyet edin diyenlere de itibar etmeyiniz.

Bilindiği gibi kaza kılınırken sünnetler kaza edilmez. Sadece farzlarla vitir namazları kaza edilir. Ancak sabah namazının sünneti, geçirildiği gün, kuşluk vaktinde kılınırken, farzla birlikte kılınır. Zira, her ne kadar güneş doğmuş, asıl vakit geçmişse de, öğle vakti henüz girmemiştir.

ÖĞLE VE YATSI NAMAZININ SON SÜNNETİNİ DÖRT KILMAK

Öğle ve yatsı namazlarının iki rekât kıldığımız son sünnetlerim dört olarak kılabiliriz. Bunun büyük ecri vardır.

Bu namazların dört kılınması durumunda, gayr-i müekked sünnetler gibi kılınır. Yanı ilk oturuşta tahıyyattan sonra salât ü selâmlar (salli barik) okunur ve üçüncü rekâta kalkınca sübhaneke ile başlanır.

Konumuzla ilgili hadis-i şeriflerde Rasülullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmaktadırlar.

"Kim öğle namazının farzından önce dört rekât, sonra dört rekât kılacak olursa Allâhü Teâlâ onu cehenneme haram kılar". Tirmizî, Ebvâbü's-Salât, 317; 2/292 Hadis no: 426, 427,428. Ebû Davûd, Salât, 296; 2/52 Hadis no: 1269. İbn-ü Mâce, İkametü's-Salât, 108; 1/367; Hadis no: 1160.

"Kim yatsı namazından sonra mescidden çıkmadan dört rekât namaz kılacak olursa, o namazı kadir gecesinde kılmış gibi ecir alır". Müsnedü'l-lmamı'l-A'zam, 114. 175/99. Fethü'l-Kadîr, 1/315. el-Hıdâye, 1/66.

Hemen hemen bütün fıkıh kitaplarında bu konuda geniş bilgi vardır. Kıldığımız iki rekât son sünnetleri dörde tamamlamakla bu ecri biz de alabiliriz.

Ayrıca akşam namazının son sünneti de dörde tamamlanabilir.

RÜKÛDAN SONRA SÖYLENECEK HAMDLER

Rükûdan kalktıktan sonra "Allâhümme Rabbena ve leke'1-hamd" dedikten sonra, "haniden kesîran tayyiben mübaraken fîh" diyebilir, "Kemâ yenbeğî lı celâli vechike ve li azîmi sültânike" diye ilâve edebiliriz.

Abdullah b. Ömer Radıyallâhü Anhüma şöyle buyurmuşlardır:

Bize Rasülullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem namaz kıldırmışlardı. Başını rükûdan kaldırırken "semi'allahü limen hamiden" dediler. Namaz kılanlardan biri "Rabbena ve leke'1-hamd, hamden kesîran tayyiben mübaraken fîh" diye ilâve etti. Nebî Sallâllahü Aleyhi ve Sellem dört defa "bu sözlerin sahibi kim?" diye sordular. (O kişi yanlış bir şey yaptığını zannederek ortaya çıkmaya cesaret edemiyordu). Nihayet "benim Yâ Rasûlullah" dedi. Peygamber Efendimiz buyurdular ki: Beni hak dinle gönderen Allah'a yemin ederim ki, otuzdan fazla meleği bu hamdin sevabını önce ben yazacağım, Rabbimin huzuruna ben götüreceğim diye aralarında yarışırlarken gördüm. (Müsnedü'l-İmami'l-A'zam, 114. 105/27.)

Yine Abdullah b. Ömer Radıyallâhü Anhüma Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem'in onlara şöyle bir hadiseyi anlattığını aktarır.

Allah'ın kullarından bir kul, "Yâ Rabbî leke'1-hamd kemâ yenbeğî li celâli vechike ve li azîmi sültânike" diye hamdetti. Kulun bu hamdinin sevabını yazmak iki meleğe çok ağır geldi. Nasıl yazacaklarını bilemediler ve "Yâ Rabbî! Şu kulun bir söz söyledi, sevabını nasıl yazacağımızı bilemedik" dediler. Allâhü Teâlâ kulunun ne söylediğini bildiği halde "kulum ne söyledi" diye sordu. Melekler: "Yâ Rabbî leke'1-hamd kemâ yenbeğî li celâli vechike ve li azîmi sültânike" dedi diye cevap verdiler. Cenâb-ı Hak buyurdular ki: "kulumun ne söylediğini aynen yazın ve mahşer günü vermek üzere sevabını bana bırakın." (Et-Terğîbü ve't-Terhîb, 2/440.)

Namazda rükûdan kalktıktan sonra "semi'allâhü limen hamideh" dedikten sonra şöyle diyebiliriz: **"Allâhümme Rabbena ve leke'l-hamd, hamden kesîran tayyiben mübaraken fîh, kemâ yenbeğî li celâli vechike ve li azîmi sültânike"**. (Azîmi kelimesindeki "z" harfi, keskin "ze" harfi değil, "Ta" harfinden sonra gelen "Za" (zıy) harfidir).

Rabbena leke'l-hamd derken "Allâhümme" diye ilâve etmek de uygundur. Zira kelime ve harf arttıkça sevap da artar.

EZAN DİNLEME ÂDABI

Ezan İslâm'ın en önemli şiarlarından biridir. Bir beldenin İslâm beldesi olduğunun işaretidir. Müslümanlara Allah'ın emri olan namaz vaktinin geldiğini hatırlatır ve onları Allah'ın evine, camı ve mescıdlere çağırır. Tevhid dini olan İslâm'ın esaslarının günde beş defa âleme ilâm demektir.

Ezan'a saygı imandandır. Ezan başladı mı mümkünse her şeyi hatta Kur'an-ı Kerim okumayı bile bırakmalı ve ezanı dinlemelidir.

Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem ezam dinlerken müezzine icabet etmemizi, onu takip ederek onun söylediklerini tekrar etmemizi istemişlerdir.

Ezanı şöyle takip etmeliyiz.

Müezzin "Allah'ü Ekber" diye tekbirleri alınca aynen onunla birlikte bu tekbirleri tekrar etmeli, "Eşhedü ellâ ilahe illallah" ve "Eşhedü enne Muhammede'r-Rasûlullah deyince, biz de aynen söylemeliyiz.

"Hayye ale's-salâh" ve "hayye ale'l-felâh' dediği zaman biz, aynen tekrar etmeyip "la havle velâ kuvvete illâ billâh" deriz.

Devamındaki tekbirleri alınca yine aynen tekbir alır ve "lâ ilahe illallah" dediği zaman aynını söyleriz.

Sabah namazının ezanında "essalâtü hayru'm-mme'n-nevm" dediği zamanda ise "sadakte ve berirte" diyerek veya "mâşâAllâhü kân, vemâ lem yese' lem yekûn" diye cevapta buluruz.

Ezan bitince Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem'e salât ve selâm getirir, arkasından ezan duasını okuruz. Ezan duası şudur:

Allâhümme Rabbe hâzîhi'd-da'veti't-tâmmeti, ve's-salâti'1-kâimeti, âti Seyyidenâ Muhammedeni'l-vesîlete ve'1-fadîlete ve'd-deracete'r-rafî'ate, veb'ashü mekâmen Mahmûdeni'1-lezî ve'adteh. İnneke lâ tühlifü'1-mîâd.

Bu dua içerisinde geçen vesile makamını kendisi için isteyene Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Selem: Ona şefaatim helal olur yani ona şefaat ederim buyurmuşlardır. Müezzinin okuduğu ezanı aynen yukarıda izah ettiğimiz gibi tekrar edenler için de, "o mutlaka cennete girer" buyurmuşlardır.

Bu duadan sonra şu ikrarların ilâve edilmesi de hadis-i şeriflerde tavsiye edilmiştir.

"Ve ene eşhedü ellâ ilahe ıllallâhü vahdehû lâ şerike leh, ve enne seyyidenâ Muhammeden abdühû ve Rasûlühu. Radıytü bi'İlâhi Rabben, ve bi'1-İslâmi dinen ve bı Muhammedin Sallâllahü Aleyhi ve Selleme Rasûlen". Bu ilâveyi yapanların da geçmiş günahları affedilir diye müjde edilmiştir.

Ayrıca ezan bittikten sonra yapılacak duanın kabul olunacağı da, Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem tarafından haber verilmiştir.

Ezan dinlerken Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem'm istediği gibi takip etmeyip, müezzin ezanı bitireceği zaman en sonda "lâ ilahe illallah" diyeceğinde, cemaatin sesli olarak sadece "lâ ilahe illallah" demeleri katiyetle doğru olmayan, Peygamber Efendimiz'in uygulama ve emrine ters olan bir durumdur. Önüne geçilemeyen bu yanlış uygulamayı bizim kaldırmamız gerekir.

Ezan okunmaya başladığı zaman bazı kişilerin söyledikleri "Aziz Allah" sözünün de sünnette olmadığını görüyoruz. Şu halde bid'attir denilebilir. Ancak Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem şehadetler okunduğu zaman "ben de ben de" buyurarak da müezzinine iştirak eder ve onu tasdik ederlerdi.

KIBLEYE KARŞI SAYGI

İslâm edep dinidir. Efendimiz: "Ben güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderildim" buyurmaktadırlar. On dört asırlık İslâm tarihi, Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem'den başlayarak ashab-ı kiram ve salih selefimizin güzel ahlâk örnekleriyle doludur. Peygamber Efendimiz'in "insanlar en çok Allah korkusu ve güzel ahlâk ile cennete girerler" buyurmaları sebebiyle konuyla ilgili olarak birçok eser meydana getirilmiş, ahlâk konusu özel bir konu olmuştur.

Bu güzel ahlâkın içinde kıbleye karşı tükürmemek de önemli bir yer almış, bu çirkin davranışta bulunanlar çok ayıplanmalardır.

Bu ayıplamanın kaynağı Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Selem Efendimizin tembih ve ikazlarıdır. Yukarıda da zikrettiğimiz gibi: **"Sizden biriniz namaz kıldığı zaman Allah Azze ve Celle onun karşısındadır, o kişi Allâhü Zü'1-Celâl'in huzurundadır, karşı tarafa tükürmesin"** buyurmuşlardır. Namazda karşı taraf kıbledir. Kâbe-i Muazzama İslâm'ın en önemli şiarından biridir. Kâbe-i Muazzamaya ve kıble tarafına saygı imanın gereğidir.

Bir zat bir topluluğa imamlık yapmıştı. Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem de gördüğü halde o kişi, namazdan sonra kıbleye karşı tükürdü. O zat namazı bitirdikten sonra Efendimiz buyurdular ki: "Bu kişi bir daha imamlık yapmasın." O kişi daha sonra o cemaate tekrar imamlık yapmak istedi. Arkadaşları Sallâllahü Aleyhi ve Sellem'in sözünü hatırlatarak onu

imamlıktan menettiler. O adam bu durumu Efendimize sordular. O da: "Evet" buyurdular ve o kişinin imamlık yapmamasını bizzat kendilerinin istediğini ifade ettiler. Hadiseyi aktaran kışı diyor ki: Herhalde Rasûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem o kişiye "Allah ve Rasûlüne eza ettin" buyurdular. Benzer bir hadisede de "Allah ve meleklerine eza ettin" buyurmuşlardır.

Çok uzak mesafelerden gelerek hadis almak istediği zatın evine çok yaklaşan bir muhaddisın, hadis almak istediği kişi kıbleye karşı tükürünce hadisini almaktan vazgeçtiği ve böyle çirkin bir işi yapanın rivayeti alınmaz dediği büyüklerimizin anlattığı misallerdendir.

Kıbleye karşı tükürmek böyle çirkin bir davranış olunca, kıbleye karşı ayak uzatmayı da salih selefimiz uygun görmemişler, bundan sakınılmasın) istemişlerdir. Salih selefimiz nasıl misafirin, büyüklerin, anne ve babanın, âlimlerin huzurunda ayakları uzatarak oturmak hoş değilse, edebe uygun değilse, Allah'ın Beytinin bulunduğu tarafa, kıbleye doğru tükürmek ve ayak uzatmak da doğru değildir demişlerdir.

Tuvalette, banyoda veya diğer yerlerde ihtiyaç giderirken ya da yıkanırken ön ve arka taraflarımızın kıbleye gelmemesine dikkat etmemiz gerektiği de hepimizin bildiği bir saygı kuralıdır.

RASÛLULLAH EFENDİMİZİN NAMAZLARDAN SONRA OKUDUĞU BAZI DUALAR

Allah'ümme e'innî alâ zikrike ve şükrike ve husni 'ibâdetike.

Lâ ilahe Illallâhü vahdehû lâ şerîke leh. Lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr. Allâhümme lâ mâni'a limâ a'tayte, velâ mu'tıye limâ mena'te, (velâ radde limâ gadayte), velâ yenfe'u ze'l-ceddi minke'l-ceddü.

Allâhümme innî es'elüke fi'le'l hayrat, ve terke'l münkerât, ve hubbe'l-mesâkîn, ve izâ eradte bi 'ibâdike fitneten fakbidnî ileyke gayra meftûnin.

Allâhümme innî e'ûzü bi rızâke min sahatike, ve bi mu'âfâtike min 'ukûbetike, ve e'ûzü bike minke, lâ uhsî senâen aleyke, ente kemâ esneyte alâ nefsike.

Sabah, ikindi ve akşam namazlarının farzından hemen sonra on defa:

Lâ ilahe illâllâhü vahdehû lâ şerike leh. Lehü'l-mülk. Ve lehü'l-hamd. Yuhyî ve yümît. (Ve hüve hayyün lâ yemût). Bi yedihi'l-hayr. Ve hüve alâ külli şey'in kadîr.

Sabah namazından sonra yedi defa:

Allâhümme ecirnî mine'n-nâr.

Sabah ve ikindi namazlarından sonra üçer defa:

Estağfirullâhellezî lâ ilahe illâ Hû. El Hayye'l-Kayyûme ve etûbü ileyh.

Sabah namazından sonra üç defa:

Sübhânallâhilazîm ve bi hamdihî.

SONUÇ

Camiler ve mescidler, mukaddimede de söylediğimiz gibi Allah'ın evleridir, mübarek mekânlardır, kudsî yerlerdir. Cami ve mescidlere gereken saygıyı göstermek iman işaretidir. Bu mübarek mekânlar, genellikle Allâhü Teâlâ'nm rızası için vakfedilmiş yerlerdir. Buralarda kimsenin mülkiyet hakkı kalmaz, tamamen Cenâb-ı Hak'km mülkü hükmünde olur.

Herhangi bir vakfın, vakıf haline gelebilmesi için usulüne göre resmen tescil edilmesi gerekir. Ancak bundan cami ve mescidler, kabristanlar ve vasiyet suretiyle olan vakıflar müstesnadır. Cami veya mescid olarak inşa olunan bir yer Müslümanlarca namaz kılınmaya başlanıp devam edilince vakfedilmiş bir ibadethane haline gelir. Bu kudsî yerlere saygıda kusur etmemelidir.

Cami ve mescidlerin imarı hem onları inşa etmekle, hem de cemaate devam edip içini doldurmakla olur. Camı ve mescidleri mamur edenlerin ahiretleri de mamur olur. Allah bütün inananlardan razı olsun.

Dr. Abdurrahman BÜYÜKKÖRÜKÇÜ

08. 01. 2009-KONYA

Rabbimizin rızasını
arzu ederek yazdığımız
bu küçük risale inşaALLAH
kardeşlerimiz için faydalı olur.
Okuduktan sonra bir kenara koymamanızı,
bir başka kardeşimize vererek
onun da faydalanmasını
temin etmenizi rica ediyor,
dualarınızı bekliyoruz.

Yardım ve Bağış yapmak isterseniz

Konya Camileri Temizleme Derneği
Türkiye Finans Alaaddin Şubesi
İBAN NO :
TR87 0020 6001 0200 4848 6300 01
İrtibat Telefonu
0 539 - 761 90 00